

PORAŻKA (155) *sb f*

-ż- (81), -sz- (48), -s- (10), -ss- (9), -z- (7).

o oraz drugie a jasne, pierwsze a pochylone.

sg *N* porażkã (45). ◇ *G* porażki (27). ◇ *D* porażce (1), porażce (1). ◇ *A* porażkę (14). ◇ *I* porażką (16). ◇ *L* porażce (17), porażce (8), porażce (6), porażce (1), porażce (1). ◇ *pl N* porażki (7). ◇ *G* porażek (2), [porażk]. ◇ *A* porażki (3). ◇ *I* porażkami (4). ◇ *L* porażkach (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w. (dwa z niżej notowanych przykładów).

1. *Kłęska, przegrana; zadanie kłęski; strages BartBydg, Miech, Mącz, Calep, Cn; clades Miech, Mącz, Calep, Cn; plaga, ruina Vulg, PolAnt; fuga et nex Vulg; fractio PolAnt; calamitas, internecivum bellum Cn (136) : BartBydg 151; Wrocił sie tedy Iudas od Kárnion/ porażiwłszy dwádzieścia y pięć tyfięcy. Po tey porażce/ ruffyl sie z wołkiem [!] ku Effron Leop 2.Mach 12/27; Eneas po rozmaitych porażkach/ potkał sie sam á sam s Tumufem BielKron 60v; LOtárgius Hugonow fyn Włofki Cefarz/ przeciw Othonowi Sáfkemu kłiążęciu/ ktory do Włoch mocą ciągnął/ woysko zebrał/ gdzie z obu ftron wielka porażkã była BielKron 173v; Vłtyzawłszy Belá iz ich [Tatarów] iuz niemálz/ przyjechał do puftek/ znowu sie po porażce zbierał ná Czechy á ná Rákułkie Kłiążę/ bo mu to ciężey było cierpieć niż od Tátar BielKron 302v; powálili włzytek lás ná nie/ bo przed tym kázde drzewo fpodcieráli dáley niż do połowice/ á tak wálili iedno drzewo ná drugie iz sie lámý drzewá ná nie obaleły/ gdzie wiele ludzi zginęło/ á ostátek poimáli (marg) Porażkã chytra. (–) BielKron 375; Odięłá śmiech Wołochom tá známienitá porażkã/ tak iz y dzyał/ y ftáthkow odbiegli precz. BielKron 422v, 129, 130, 131, 162v, 177 (17); Mącz 55b, 414d; BiałKaz L2v; Wielekroć wpotrzebie konie ná przekázie były: częłtokroć też porażce przyczynę dawály. ModrzBaz 110; Ale sie tey porażki y śmierci Radogołtowej Alarik drugi Krol Gotłki pomścił znácznie/ y Rzym Miásto głowę y Pánią włzytkiego Swiátá wziął y opánował StryjKron 36; Połowcy niebędac tą porażką vřtrázeni/ zebrałszy woysko nowe potáiemnie/ przyciągnáwłszy bez málá Kijowá z Zamkiem nie vbiegli StryjKron 195; Bolesław też Krzywoułty z frálunku wielkiego po oney porażce vmárl StryjKron 220, 31, 121; Calep 203a, 1009a; [ziemia Rakuska] tak częłtými porażkami od niego [cesarza tureckiego] vtrąpiona/ málo iuz o sobie nie zwątpiła? OrzJan 9, 71; [Krzyżacy acz trzydzieści tysiąc zbrojnych mieli, Lecz po onych porażkach bitwy dać nie śmieli. StryjPoczqt 378; Grekowie [na brzeg trojański] przedię przedzięki á gwałtem párli sie. Straż odpiráłá [...]. Ale Grekowie przedię w śwá/ gwałtem wielkim wychodzili. S czego/ iz ináčzey nie mogło być/ vrołlá porażkã. HistTroj E2v].*

porażka od kogo (2): tenci był vpad Rułki, nigdy w ich ziemi niełychany, y ta pierwsza porażka od tatarow. MiechGlab 4; Tegoż też czáfu Carz Prekopłki pámiętáiąc onę swoię pirwłzą porażkę od Nahayłkich Tátarow/ zebrał się z wielkim woyskiem StryjKron 722.

porażka na kogo [zawsze: na sie] (2): Widząc mężowie Azotcy takąá ná sie porażkę/ rzekli: Niechaj nietrwa dáley Archá Bogá Iřráłłkiego v nas/ bo ciężka iest ręká iego nád námi Leop 1.Reg 5/7. Cf »porażkę na sie mieć«.

porażka przez kogo (2): Wielka porażkã Zydow przez Antyocha. BibRadz 2.Mach 5 arg; BudBib 1.Mach 5/34.

porażka czyja [= *kto odniósł, kogo pokonano*] [*w tym: G sb i pron (27), ai (poss) (19), pron poss (3)*] (49): wżakofz Tatarzy baczącz porażkę fwoię odiechali do Rułfi *MiechGlab* 7, ** 4v [2 r.], **6v; *RejPs* 212; Y pobudzi Pan załtępow przeciw iemu bicz iako w porażce Mádiańłkiey ná opoce Oreb *BibRadz Is* 10/26, *Num* 31 *arg*, I 96v *żp*, 168v *żp*, 1.Reg 31 *arg*, *Is* 37 *arg* (9); przyzędł do Dawidá młodzyeniec s pofelstwem niewdzyęcznym do Sycelech/ który był vciekł z woyłká Izraélłkiego/ oznaymił Dawidowi porażkę Izraelitow y śmierć Saulowę y łynow iego. *BielKron* 68v; Pobrawłzy Alexánder wielkie łkárby y bogáctwá po porażce Perłłkiey/ ciągnáł do Syriey *BielKron* 124v; A to byłá łzołta porażká Turkow zá Krolá Władziłłwá. *BielKron* 389, 43, 128v, 159, 220v, 246 (15); Locus rusticorum clade nobilis, Znáyome mieyłce od porażki chłopskiej. *Mącz* 248c, 153a; Fráncuzowie y Burgundiyczykowie/ w Ziemi Pikárckiey/ z wielką obudwu łtron porażką bitwę łtoczyli. *LeovPrzep* A4v; ktora woiná gdzie by łe zdarzyłá/ á zá porażką pogáńłką wyłzłó by ták wiele tyłięcy Turkow/ Sárácenow/ z błędu/ á s ciemności Máchometowey/ á przyłzłoby ku łwiáthłóści/ á vznániu prawdy Kriłtułewey/ [...] czy nie obrociloby łe to w dobre [...]? *GórnDworz* li4v; *RejPos* 15, 15v, 17; Y Byłó po śmierci Saulowey że łe wrocil Dawid poráziłwzy (*marg*) Wł/ od porażki/ álbo z porażki. (-) Hámáleká *BudBib* 2.Reg 1/1; A gdy potym przyzędł Amác-iáhu z porażki Edomczykow/ przyniosł z łobą bogi ludu Seirłłkiego *BudBib* 2.Par 25/14; *BiałKaz* L2v; *ModrzBaz* 103v [2 r.], 106v; Krol [...] ciągnáł prołto do Wołoch/ gdzie łię złe znáki przyłzłey porażki náłznych iáwnie okázowály *StryjKron* 672, 722; Dżiwuiem łe y łercu/ y vczynkóm twoim/ Cnotliwa Telezyllo: bo gdył włyłzłá O wielkiy łwych porażce/ wnetés brón porwáłá *KochFrag* 40; Zygmuntowé tedy/ Ládiłłwowé y Ludwikowé porażki/ więcý wam łercá ná nieprzyiácielá wáłzého dodawác/ niželi was łtráłzyc máiá *OrzJan* 42; *WujNT Hebr* 7/1; *CzahTr* H3; [posłany przeciw Kártháginie/ onę wziął/ y zburzył: korzył tam byłá należona/ ktora Kártáginiełłowie z porażk rozmáithych miáłł byli zebráli *EutropGlicz* F2].

porażka czyja [= *kto zadał*] [*w tym: G pron (1), ai poss (1)*] (2): Y wiele thych rzeczy ietł/ ktoreby człowiek przywiełł mogł/ ná łwiádectwo/ iż porażki Alexándrowe czyniły ludziom wiele pożythku. *GórnDworz* li4; Melchifedech káplán Bogá żywego záchodzil mu [*Abrahamowi*] ná drogi wielką mu pocżciwołł czyniáć/ á zánofzác mu chleb á wino po porażkach iego. *RejZwierc* 124v.

porażka gdzie [*w tym: na czym (3), w czym (2), u czego (1)*], *jaka* [*przymiotnik od nazwy miejsca porażki*] (6:5): *BibRadz Is* 10/26; á w ten czás był vciekł Hánnibál po porażce Kártáginłłkiey do Antyocha *BielKron* 128, 256v, 448, Mmmmv; *Mącz* 488b; *BiałKaz* L2v, L4; Podobná rzecz tey/ powieda *Titus Liuius* o porażce Rzymian we Fráncyi zá Konłulá *Pofthumiufa*. *ModrzBaz* 103v, 103v; *StryjKron* 752.

W przeciwstawieniu: »porażka ... zwycięstwo« (1): W tych włzyłłtkich kołłciolách [...] nic inłzego łię nie dzieie/ nic inłzego nie widzięc áni łłyłzęc/ iedno vłtáwicżne vprzeyme prółby/ modłitwy/ żądániá [!]/ dziękowániá [...] porážki/ zwycięłtwá/ Korony/ przez kazániá/ rzeżániá/ máłowániá/ przez łzáty / obrázy/ rozmáite łpołoby y ceremonije znáczone y przekłádáne *ReszHoz* 116.

W charakterystycznych połączeniach: *porażka chytra, mała, niełeda, nieszcżłłwiá, niezmierna, potoczna, wiełebna, (barzo) wielka (20), zdrałłwiá, znamienita; czás porážki, pamiáłtká; porážką*

ustraszony, utrapiony; *bać się porażki, (po)mścić się* (2); *z porażki wpaść w rozpacz; uciec (uciekać) po porażce* (2).

Przysłowie: ábowiem wielkie zebrání much nie vczyni żadney porażki máłofci ólsam. *HistAl* F3v.

Frazy: »stała się porażka (wielka)« [*w tym: w kim* (3)] = *ruina magna facta est Vulg; fractio facta est, fuit plaga PolAnt* [szyk zmienny] (7): Thák fię wielka poraǫká ítała [i]ż na koniec Iuwencius nazwierzchnieyfzy Stároftá Rzymfki muǫiał z miałtá wyiechác *KrowObr* 28; *Leop* 1.Reg 4/17; *BielKron* 259; Co gdy zrozumiały woymká Tymotheuszowe/ íż tuǫz zá nimi Máchabeuǫz/ z vciekáli przed nim/ y ítała fię w nich wielka poraǫká przezeń [*et percussit illos plaga magna*]/ ták íż dnia onego pomordowano z nich ósm tyǫięcy męǫow. *BudBib* 1.Mach 5/34, 2.Reg 17/9, Sap 18/20; Wǫpomnićie iaka poraǫká się tey że Moǫkwy ítała na Vle ípráwá zacnych Pánow y męǫnych Rycerzow. *BiałKaz* L2v.

»trafiła się porażka« (1): A tráfiłá fię tá nieǫzczęǫliwa poraǫká/ Roku Páńfkiego 1444. Kroleǫtwa Władisławowego w Polfcze iedennaǫtego *StryjKron* 607.

Zwroty: »poraǫkę na się mieć« (1): iákoś fie trzebá obáwiác áby Polfka y kráiny ku niey náleǫáiące/ á nawięcey Prufka Ziemiá/ Pána nieodmieniły/ álbo iákiey poraǫzki y nieǫzczęǫcia wielkiego/ ná fie niemieli *LeovPrzep* B2v.

»poraǫkę odnieść« (1): Niewǫpomnam ínŹych poraǫzek potocznych ktore odniołá Moǫkwá wiele kroć wyǫláńciech. *BiałKaz* L4.

»[*w kim*] poraǫkę podjáć« (1): Bo ácz ściány ie⁸⁰ [*Moskiewskiego księǫza*] w cále ítoią. Ale w ludźie fwoim/ iákie poraǫki/ y iákie fkydy podiał nie íelt to wam táíęmno *BiałKaz* H4v.

»polec w porażce« (1):oycowie naǫzy byli podáni pod miecz y ná łup/ á polegli przed nieprzyiaćioły íwemi w írogiey porażce [*et ceciderunt ruina magna in conspectu inimicorum nostrorum*] *BibRadz* *Iudith* 8/12.

»poraǫkę [*od kogo*] popaść« (1): [*Portugalczycy*] lekkość álbo poraǫkę przed thym od Maurow popádli v Málaki miałtá w Indyey *BielKron* 448.

»porazić, pomordować, pobić porażką (barzo) wielką (a. okrutną)« = *percutere plaga (magna) Vulg, PolAnt* (6:2:1): Pomordowáli tedy żydowie nieprzyiaćioły íwoie poraǫką wielką [!]/ y pozábijáli ie/ oddawáiąc im to/ co oni byli ná nie zgotowáli: ták bárzo/ że iácy w mieście Suǫan/ pięć íet męǫow zábili *Leop Esth* 9/5, *Iudic* 15/8, 2.Par 13/17, 1.Mach 5/34, 8/4; Y pobił ie Abiá z ludem íwem poraǫką wielką/ ták íż poległo ránnych z Izráelá/ pięć kroć íto thyǫięcy męǫow ná wybor. *BibRadz* 2.Par 13/17, *Ios* 10/10; y wyćiągnął Dawid á walczył z Pelifztymy/ y poraził ie poraǫką wielką y vciekli przed nim. *BudBib* 1.Reg 19/8, 1.Reg 23/5.

»uczynić porażkę« [*w tym: w kim* (3), *między kim* (1)] = *inferre laesionem HistAl; facere increpationem PolAnt* [szyk zmienny] (5): Potim huphi dwa Sulifławow y Miecźława Opolfkiego kxiáǫęcia/ podkali fie ze trzemi huphy Tatarfkiemi wielką poraǫkę w Tatarzech vczynili [*validam thartaris stragem ediderunt*] tak íż teǫ pocźęli vciekać. *MiechGlab* 10; *HistAl* F3v; *BudBib* Ps 149/7; *StryjKron* 305, 390.

»wybawić z porażki« (1): Ześłał Pan Dawidká ieszczę niedoroślká młodego/ który [...] zabił mocarza [!] á okrutniká onego/ y wybáwił s porażki wielkiew wżytki woyská krolá onego. *RejPos* 215v.

»wziąć porażkę na wojsku« (1): [Nikanor] wćiekáiąc morzem łpośrednym/ łámiušteł przyśfedł do Anthiochiew/ wżiáwży wielką klefkę á poraśfkę ná woysku łwoim [*summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus*] *Leop 2.Mach* 8/35.

»porażką zetrzeć« = *percutere plaga Vulg* [*szyk zmienny*] (2): Gdy iuż będą łynowie łfráelłcy bełpiecznie mieśzkáć w ziemi łwey [...] przywiedzie Pan ná nie Gog Krolá z wielkim woyskiem/ ále y tego z iego woyskiem wielą porażek zász zetrze á zniśfczy. *Leop Ez* 38 arg, *1.Mach* 8/4.

»porażką zniszczyć« (2): *Leop Ez* 38 arg; Ná on czás Gotowie/ Wándalowie/ Hunnowie/ mizernie Fráncuśkú ziemię woiowáli: [...] meże pobiwży żony ich wniewolą prowadzili: y iną nędzú y brzydkościú wżytko nápełnili: y miáłto ono Wirománd/ tákáłz poraśfkú zniśfczyli. *SkarŻyw* 528.

»wielką porażką zwyciężać« (1): Kazimirz tedy niechcąc tey pogody opuścić/ áby łobie zhołdował takiego Monárchę/ który Turki/ Tátary y Węgry częśto wielkimi porażkami zwyciężał/ [...] rużył łię do Lwowá *StryjKron* 662.

Wyrażenia: »porażka haniebna« [*szyk 1:1*] (2): Po they porażce hániebney wżyłcy dawáli winę Kociándrowi/ kthory gdy łtánął ku łpráwie przed krolém w Wiedniu/ wymawiał łie *BielKron* 310, 357v.

»porażka sroga, okrutna« = *ruina magna Vulg, PolAnt* [*szyk 2:1*] (2:1): *Leop 1.Mach* 8/4; *BibRadz Iudith* 8/12; A tymi porażkami łrogimi/ y łpuśłofzenim ziem łwoich/ Walił Kniáz Mołkiewłki pychę hárdú zložył *StryjKron* 747.

»porażka wojenna« (1): Iáko piłze Cato: We wżelkich łpráwach innych ná łwiecie może być popráwá/ iefli łie kto w czym omyli/ ále porażká Woienna nie może być nigdy náğrodzoná *BielSpr* 6.

Szeregi: »porażka i (a) kleska« [*szyk 1:1*] (2): *Leop 2.Mach* 8/35; Gdy iuż tá porażká byłá y tę klefkę wżięło to łámentliwe kroleśtwo [*węgierskie*]/ oneyże nocy mordy/ ták po miáłteczkách iáko po włiách wielkie Turcy czynili *BielKron* 308v.

»lekkóść albo porażka« (1): *BielKron* 448 cf »porażkę popaść«.

»porażka i szkoda« (1): *BiałKaz* H4v cf »porażkę podjác«.

»upad a porażka« (1): Wćiekł łfráelłki lud przed Filiśtyny/ y łtháł łie wielki wpad á poraśfká w ludu [*et riuna magna facta est in populo*] *Leop 1.Reg* 4/17.

Przen: Plaga, zbiorowe nieszczęście (16) : Y obwieżli Archę Bogá łfráelłskiego/ á gdi iá obwoziłi [!] łtawáła łie ręká Páńłka w káżdym mieście/ bárzo wielkiew porażki/ y zárażał meże w káżdym mieście/ od máłego do wielkiego *Leop 1.Reg* 5/9; ábym kupił v łiebie plac/ á zbudował ołtharz Pánu/ áby prześtáła tá poraśfká ktorá łie zмага miedzy ludem. *Leop 2.Reg* 24/21; piłze Bázylus S. [...] łż obżárłtwo/ niezliczone hufce grzechow ku porażce dułżney przywođzi. *WerGośc* 254.

porażka czyja [*zawsze: G sb i pron*] (3): *LubPs* E2 marg; *BibRadz Ier* 46/21; A przeto iednegołz dnia przyidá ná nie [*na miasto Babilon*] poraśłki iego/ łmierć/ płácz/ głod/ y od ognia będzie łpalone *Leop Apoc* 18/8.

W charakterystycznych połączeniach: porażka duszna, wielka.

Wyrażenia: »dzień porażki« = *dies contritionis, dies interfectionis PolAnt (6)*: Dnia onego wynidą odemnie pośłowie w okręciach ku łtráchowi źemie Ethyopłkiey wiele wfáiącey łobie/ y bęǳie miedzi nimi łtrách iáki był w dzień porażki Egiptłkiey *BibRadz Ez 30/9, Is 30/25, Ier 46/21*; A iż iefth łtárt on okrutny poborczá czárt łprzećiwnik náłz [...] á iż łie to słtáło práwie mocą Páńłką/ iáko w dzień porażki Mádiáńłkiej [*iuxta plagam Madian Vulg Is 10/26*] *RejPos 17, 15, 15v*.

»porażka pustosząca« (1): Abowiemeście ták mowili/ Wzięłimj przymierze z łmierćią/ á z piekłem mamy vmowę: iż gdy poráłłká pułtołżąca [*flagellum inundans*] po inłłych poyǳie/ nie przyǳie ná nas *Leop Is 28/15*.

Szeregi: »morderstwo i porażka« (1): Bo gdy [*panujący wszczynający wojnę*] łwoie imię rozśławić chcą/ tedy łwych obywatelów máiętność y zdrowie w niebezpiećność wdawáią. morderłtwy y poráłłkámı [*caedibus ac cladibus*] obu łtron niezmiernymi/ włzytkie mieyłcá nápełniáią *ModrzBaz 106v*.

»plaga a porażka« (1): Y zlitował łie Pan nád źemią/ y záłtánowioná oná plágá á poráłłká od łudu łfráelłkiego [*et cohibita est plaga ab Israel*]. *Leop 2.Reg 24/25*.

»pomsta, (i) porażka« = *vindicta et increpatio PolAnt (2)*: Aby łię omoczyłá nogá thwoiá we krwi (*marg*) Znáczy łtráłźliwą pomłtę y poráłłkę ktorą Bog miał wczynic nád nieprzyáiołmi łudu łwego (-) *BibRadz Ps 67/24; BudBib Ps 149/7*.

2. Bitwa, potyczka; walka; clades, procella Miech; bellum Vulg; proelium Mącz; strages JanPrzyw (14) : Ciało kxięǳa Henrika: gdy iuż było po poráłłczce/ ledwej po łzołtem palczu v lewej nogi poznane. *MiechGlab 13*; W teyże poráłłce łwięti mąż Paulinus biskup Nolanłki, łam łie dał w niemolą [!]/ za łina iedney wdowy vbogiey. *MiechGlab 48; Leop 1.Reg 11 arg, 2.Reg 11/19*; Przed poráłłką [*Jefte*] obiecał y łłubił Pánu Bogu ofiárowáć thego kto napirwey przećiw iemu z domu iego wynidzye. *BielKron 51*; Po tey łławney poráłłce ktorámy mieli s pogány v Kánonoru/ iefłczłemy odiechác nie chćieli/ áżby pierwey porth Pánnániorum był wyzwolon od pogan *BielKron 460v, 403v*; Proelium, Bitwá/ poráłłká/ potykanie. *Mącz 318b, 78c*.

W połączeniach szeregowych (2): Iuż też wiemy [...] iákie wielkie burdy/ poráłłki/ zmiothánie y zábijánie Cełářzow w nim [*w Rzymie*] bywáło. *RejAp 112v*; áby miedzy Szłáchtą Korony náłżey y inými poddánemi/ łwary/ łpory/ rołłterki/ poráłłki/ zábiłłania były oddaloné *SarnStat 887*.

Wyrażenia: »harcowna porażka« (1): Swidrygał woylko zebrałłzy ciágnął do Podola/ ktoremu Włáǳiłław s łwym łudem y s Podolány záłtąpił/ látá 1431. ná dzyeń łwiętey Márgorzęty v Lucká/ á tám iedno hárcowne poráłłki były/ bo wzyęli miedzy łobą przymierze do gromnic. *BielKron 386v*.

»porażka okrutna« (1): v rzeki Mozgáwy [...] podkáli łie łnim [*Miecłławem*] Biskup y Woiewodá Krákwłscy [...] tám łie wielká łzkodá złtáłá w łudziach z obu łtron (*marg*) Poráłłká okrutna wnętrzna. (-) *BielKron 357v*.

»porażka wnętrzna« (1): *BielKron 357v marg cf* »porážka okrutna«.

Szereg: »bitwa albo porażka« (1): A gdy ma być bitwa iaka albo porážka znamienita/ tedy oni [*sępowie*] za woylkiem łathaią. *FalZioł IV 27a*.

3. Zabicie, zagłada; occisio HistAl, PolAnt, Cn; internecio Calep, Cn; caedes Calag; deletio Cn (5) : Bęǳą wniew [*w Jeruzalem*] miełłkác/ á záǳney ná potym w niey porážki nie bęǳie/ owłzem w

Ieruzálem beśpiecznie mieřzkáć będą. *BibRadz Zach* 14/11; Niderlag eines Volcks. Porafzká. Poboy. Caedes. *Calag* 366b; Internecio – Zabiczie, porązka. *Calep* 552b.

porażka kogo (1): A theraz krom porafzki ludu [procz szabyanya lyvdzy *HistAl* 1510] y krom odpowiedzi wpadałz w ręce krolowey Candácis. *HistAl* L7v.

Szereg: »pogrom i porażka« (1): Witen Syn Krolá Litewskiego/ z ósmią řet iezdnych wtárgnął do Polłki/ gdzie Łeczycká ziemię zburzył/ Kanoniki y Prełaty z Sacramentámi y z Kościołem řpalił/ á vczyniwłzy wielki pogrom y porażkę w Polakach [...] Kázimirzá teź Xiążę/ [...] zábili *StryjKron* 305.

Synonimy: 1. klęska, upad; 2. bicie, bitwa, boj, bojowanie, pobj, pobicie, potkanie, potyczka, utarczka, walka; 3. pobj, pogrom, pomordowanie, zabicie.

Cf **PORAŻENIE**

LW